

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 20 oktober 2020

Mål nr

B 1462-19

PARTER

Klagande

SZ

Ombud och offentlig försvarare: Advokat DK

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Tullbrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2019-02-19 i mål B 5396-18

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom i fråga om påföljd på så sätt att den villkorliga domen förenas med 90 dagsböter på 50 kr.

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom även i fråga om förverkande och upphäver förverkandet av armbandsuren med beslagsnummer G-18-310 p. 2–5, 8 och 12–13. Beslagen hävs.

I övriga delar ska hovrättens dom stå fast och beslagen bestå.

DK ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av SZ i Högsta domstolen med 10 781 kr. Av beloppet avser 8 625 kr arbete och 2 156 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för denna kostnad.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

SZ har yrkat att Högsta domstolen ska döma honom för vårdslös tullredovisning i stället för tullbrott samt under alla förhållanden lindra påföljden och ogilla yrkandet om förverkande.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras. Om förverkandeyrkandet skulle ogillas har riksåklagaren gjort gällande att påföljden bör ändras till villkorlig dom i förening med 90 dagsböter.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 3.

DOMSKÄL**Bakgrund**

1. SZ åtalades för tullbrott enligt 8 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling alternativt vårdslös tullredovisning enligt 11 § samma lag enligt följande gärningsbeskrivning.

SZ och MZ har tillsammans och i samförstånd inte anmält 13 armbandsur av märket Omega till tullbehandling i samband med införsel till landet från Jordanien. Deras åtgärd innebar fara för att tull, annan skatt eller avgift kunde undandras det allmänna med sammanlagt 116 340 kronor. Det hände den 4 maj 2018 på Landvetter, Göteborgs stad.

SZ och MZ begick gärningen med uppsåt. Gärningen har i vart fall begåtts av grov oaktsamhet då SZ och MZ underlåtit att informera sig om vilka regler som gäller för införsel av aktuella varor i landet och ändå passerat tullfilter i grön gång.

2. Tingsrätten dömde SZ för tullbrott och bestämde påföljden till villkorlig dom i förening med 90 dagsböter samt beslutade om förverkande av armbandsuren. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom endast på det sättet att den villkorliga domen – med hänsyn till beslutet om förverkande – inte har förenats med dagsböter. Hovrätten har funnit att SZ tillsammans och i samförstånd med MZ på i åtalet angiven tid och plats underlåtit att anmäla 13 armbandsur i samband med införsel till landet från Jordanien, varvid fara har förelegat för att skatt skulle undandras det allmänna. Vidare har hovrätten instämt i tingsrättens bedömning att armbandsuren haft ett värde om 217 649 kr och att den undandragna skatten uppgått till 54 413 kr. Slutligen har hovrätten funnit att införseln i sig skett uppsåtligt samt att SZ förstått att armbandsuren skulle ha anmälts vid införseln.

Prejudikatfrågan

3. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt beträffande den åtalade gärningen.

4. I målet aktualiseras framför allt frågan när förverkande enligt 16 § smugglingslagen, avseende uppsåtlig smuggling av varor som inte omfattas av särskild införselreglering, ska anses uppenbart oskäligt.

Tullbrott och förverkande enligt smugglingslagen

5. För tullbrott döms bl.a. den som, i samband med att en vara förs in till landet, uppsåtligen underlåter att anmäla varan till tullbehandling, lämnar oriktig uppgift vid tullbehandling eller underlåter att lämna föreskriven uppgift vid tullbehandling och därigenom ger upphov till fara för att tull, annan skatt eller avgift undandras det allmänna (8 § första stycket).

6. Om det inte är uppenbart oskäligt ska, såvitt nu är i fråga, vara som varit föremål för brott enligt smugglingslagen eller en sådan varas värde förklaras förverkad (16 § första stycket 1).

Närmare om prövningen enligt 16 § första stycket 1 smugglingslagen*”Uppenbart oskäligt”*

7. Bestämmelsen om förverkande i 16 § första stycket 1 tar sikte på en mängd olikartade situationer och gäller i princip oberoende av vilket brott enligt smugglingslagen som varan har varit föremål för och oberoende av vilken vara det är fråga om. Bestämmelsen innebär en stark presumtion för förverkande; förverkande är den normala följderna av smugglingsbrott och så länge det inte är ”uppenbart oskäligt” ska ett förverkande ske. Det är alltså inte fråga om en allmän skälighetsbedömning likt den som domstolar i andra sammanhang kan ha att göra. Frågan är då vad som i bestämmelsen menas med ”uppenbart oskäligt”.

8. Rent allmänt måste det bakomliggande syftet med ett förverkande av viss egendom få avgörande betydelse vid bedömningen av om förverkandet kan underlåtas eller jämkas på grund av att det är ”uppenbart oskäligt”. Detta gäller särskilt i ljuset av det breda tillämpningsområdet för bestämmelsen.

9. I förarbetena till smugglingslagen behandlas frågan om vad som ska särskilt beaktas vid skälighetsbedömningen (se prop. 1999/2000:124 s. 152 f.).

Där anges att det i första hand är egendomens värde i förhållande till brottets straffvärde och den ekonomiska situationen hos den som begått brottet som ska beaktas. Om ett förverkande framstår som alltför betungande mot bakgrund av brottet eller om ett förverkande annars är påfallande oskäligt kan förverkande underlåtas eller jämkas till att avse endast en del av ett varuparti eller dess värde. Vidare anges att skälighetsbedömningen ska göras med hänsyn till vilket brott som egendomen har varit föremål för och vilket slags egendom det rör sig om. Av betydelse är om det gäller ett uppsåtligt brott eller ett brott som har begåtts av oaktsamhet.

10. Utöver det som anges i förarbetena måste det också ges betydelse huruvida smuglingsbrottet utgör ett led i kommersiell verksamhet. Om så är fallet bör utrymmet för att underlåta eller jämka ett förverkande vara mycket begränsat. I andra riktningen kan tala att den ifrågavarande egendomen har ett stort affektionsvärde för ägaren.

11. I fråga om införsel- eller utförselreglerade varor, såsom alkohol- och tobaksvaror, har utgångspunkten varit att sådana samhällsintressen regelmässigt gör sig gällande att ett förverkande inte kan anses uppenbart oskäligt (se prop. 1999/2000:124 s. 152).

12. När det gäller varor som inte är införsel- eller utförselreglerade finns det däremot utrymme att göra en mer nyanserad bedömning av förverkande-frågan (se "De fyra safirerna" NJA 1994 s. 65). Det är i dessa fall naturligt att bedömningen särskilt tar sin utgångspunkt i vilken vara som det är fråga om och i vilket syfte som förverkande ska ske. Av betydelse är här också storleken på det undandragna beloppet och värdet på de varor som har förts in.

13. Vid den helhetsbedömning som ska göras av om ett förverkande i ett visst fall är att anse som uppenbart oskäligt måste prövningen ske i ljuset av den samlade reaktionen på det aktuella brottet (jfr p. 9).

Särskilt om prövningen vid sanktionskumulation

14. Enligt brottsbalken ska vissa sanktionskumulationer beaktas som grund för strafflindring. Förverkande är en rättslig sanktion som enligt 29 kap. 5 § första stycket 8 i skäligen omfattning ska beaktas. Om den samlade reaktionen framstår som oproportionerligt sträng, kan en anpassning ske antingen genom en jämkning av förverkandet eller genom att straffet lindras. Utgångspunkten är att ett beaktande ska ske vid beslutet om förverkande. Först om detta inte låter sig göras med hänsyn till förverkandets syfte, exempelvis om förverkandet är avsett att motverka fortsatt brottslighet, bör hänsyn i stället tas till förverkandet vid påföljdsbestämningen (se prop. 2014/15:37 s. 9 f.).

15. Om en högre domstol på talan av den tilltalade skulle upphäva ett förverkande som har haft omedelbar betydelse för straffmätningen i den överklagade domen, är den högre domstolen oförhindrad att i motsvarande mån skärpa brottspåföljden (se prop. 1988/89:2 s. 23 och jfr NJA 1990 s. 526).

Särskilt om värdet av det som förverkas

16. Vid bedömningen av hur egendomens värde förhåller sig till bl.a. straffvärdet när det är fråga om sakförverkande bör – till skillnad från vad som anses gälla vid värdeförverkande (jfr bl.a. prop. 1999/2000:124 s. 153 f.) – som huvudregel beaktas det värde den som förverkandet riktas mot direkt går miste om vid ett förverkande och i förhållande till vilket undandragandebeloppet beräknas. Den eventuella förtjänst som denne hade kunnat göra om egendomen inte hade förverkats ska alltså inte ges någon betydelse. Värdet bör vidare bedömas med utgångspunkt i tidpunkten för gärningen, vilket innebär att en eventuell värdeminskning eller värdeökning i tiden därefter som huvudregel inte bör ha betydelse för frågan huruvida ett förverkande skulle vara uppenbart oskäligt.

Bedömningen i detta fall

17. Det hovrätten har funnit styrkt beträffande den åtalade gärningen innebär att SZ ska dömas för tullbrott enligt 8 § första stycket smugglingslagen. Högsta domstolen delar hovrättens bedömning att brottets straffvärde motsvarar fängelse en månad och att påföljden ska bestämmas till villkorlig dom, som dock ska förenas med ett bötesstraff (se p. 20).

18. SZ köpte de aktuella armbandsuren i Jordanien för drygt 217 000 kr. Armbandsuren omfattas inte av någon införselreglering. Det är inte heller fråga om egendom för vilken det finns något särskilt starkt samhälleligt intresse av förverkande. Utredningen i målet talar i och för sig för att SZ lever under ekonomiskt ansträngda förhållanden. Dessa har dock inte varit mer ansträngda än att han haft ekonomisk möjlighet att köpa armbandsuren med kontanta medel på en semesterresa. Hans ekonomiska förhållanden kan sammantaget inte tillmätas särskild betydelse vid bedömningen av om ett förverkande skulle vara uppenbart oskäligt. Att SZ har begått gärningen med uppsåt talar med styrka för förverkande, liksom att den undandragna skatten har rört ett förhållandevis högt belopp.

19. Sammantaget är förhållandena sådana att ett förverkande inte kan underlåtas. I förhållande till brottets straffvärde, vilket slags varor det rör sig om och värdet på dessa samt övriga omständigheter skulle det emellertid framstå som uppenbart oskäligt att förverka samtliga armbandsur. Förverkandet bör därför jämkas på så sätt att endast ungefär halva egendomens värde förverkas; det förverkade värdet kommer på det sättet att motsvara två gånger den undandragna skatten. Det kan anmärkas att skyldigheten att betala tull, annan skatt eller avgift för de varor som inte förverkas kvarstår.

20. Med den bedömning som Högsta domstolen har gjort i förverkande-frågan finns det inte, med anledning av förverkandet, skäl för att med

tillämpning av 29 kap. 5 § första stycket 8 brottsbalken underlåta att förena den villkorliga domen med böter. Antalet dagsböter bör bestämmas till 90.

21. Hovrättens dom ska ändras beträffande påföljd och förverkande i enlighet med vad nu har sagts.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Anders Eka, Ann-Christine Lindeblad (referent), Dag Mattsson (skiljaktig), Malin Bonthron och Eric M. Runesson
Föredragande justitiesekreterare: Karin Lambertz

Datum
2020-09-09

Mål nr B 1462-19
Bilaga 1

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Dag Mattsson är skiljaktig och fastställer hovrättens domslut.

Smugglingslagen ger en sträng presumtion för förverkande. För att smuggelgodset inte ska förverkas krävs att förhållandena är sådana att förverkandet skulle framstå som uppenbart oskäligt.

Förverkande av smuggelgodset kan i och för sig aktualiseras i många olika situationer, en del ju väsentligt mindre samhällsfarliga än andra, och bedömningen ska göras med ett nyanserat betraktelsesätt och med hänsyn tagen till omständigheterna i det enskilda fallet.

Men presumtionen för förverkande är enligt min mening ytterst stark när brottet, såsom i detta mål, görs i bedrägligt syfte och godset saknar personlig betydelse för smugglaren och är lätt omsättningsbart. Som smugglingslagen är utformad är förverkandet i ett sådant fall en nästan given konsekvens av gärningen.

Visserligen ska hänsyn tas till brottets straffvärde när man bedömer om ett förverkande ändå inte ska ske. Lagen måste emellertid anses utgå från att förverkande ska vara en betydande del i den samlade straffrättsliga reaktionen vid gärningar med lågt straffvärde. Smuggelgodset ska i princip alltid

Dok.Id 189898

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

förverkas i dessa situationer, även om brottet inte är så allvarligt.

Förverkandebestämmelsen i smugglingslagen ger därmed bara ett begränsat utrymme att beakta om brottsreaktionen blir proportionerlig när man ska se den samlad. I stället får – som hovrätten gjort – hänsyn tas till intresset av en samlad proportionerlig brottsreaktion när påföljden ska bestämmas.

Mera allmänt sett kan det också sägas vara rimligt att, i fall som det nu aktuella, smugglaren får bli av med godset men kan komma undan med en mildare påföljd. Att låta smugglaren få tillbaka smuggelgodset kan av naturliga skäl bära emot. Godset har i praktiken varit ett slags brottsverktyg, där smugglaren medvetet tagit en risk med egendomen för att kanske i förlängningen kunna tjäna pengar på den.

Av det anförda följer att man i en situation som denna inte heller ska förverka bara en del av smuggelgodset och lämna tillbaka resten.

Med dessa utgångspunkter gör jag samma bedömning som hovrätten i fråga om förverkande och påföljd.